

HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN RUHSAL BELİRTİLERİ İLE PSİKOLOJİK YARDIM ARAMADA YAKIN ÇEVRELERİ TARAFINDAN DAMGALANMAYA İLİŞKİN TUTUMLARININ BELİRLENMESİ

DETERMINATION OF NURSING STUDENTS' ATTITUDES TOWARDS STIGMATIZATION BY OTHERS FOR SEEKING PSYCHOLOGICAL HELP FOR THEIR MENTAL SYMPTOMS

Dilay AÇIL¹, Merve ÖZTÜRK²

¹Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü,
Halk Sağlığı Hemşireliği Ana Bilim Dalı

²Marmara Üniversitesi Pendik Eğitim ve Araştırma Hastanesi

ÖZET

AMAÇ: Hemşirelik öğrencilerinin ruhsal belirtileri ile psikolojik yardım aramada yakın çevreleri tarafından damgalanmaya ilişkin tutumlarının belirlenmesidir.

GEREÇ VE YÖNTEM: Tanımlayıcı ve kesitsel tipte planlanan araştırmanın evrenini bir üniversitenin hemşirelik bölümünde eğitime devam eden öğrenciler oluşturmuştur. Çalışmaya katılmayı kabul eden 169 öğrenci örnekleme dahil edilmiştir. Veriler araştırmacılar tarafından hazırlanan sosyodemografik form, Kısa Semptom Envanteri ve Psikolojik Yardım Aramada Yakın Çevre Damgalaması Ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Araştırmanın yapılabilmesi için etik kurul ve kurum izinleri alınmıştır. Veriler IBM SPSS 25.0 paket program ile sayı, yüzdelik, t testi ve korelasyon analizleri ile değerlendirilmiştir.

BULGULAR: Öğrencilerin %85.8'i kadın, %47.9'u birinci sınıf, %30.8'i devlet yurdunda ikamet etmekte, yaş ortalaması ise 20.34 ± 2.22 'dir. Klinikte anksiyete düzeyi ise (min:0- max:10) 4.46 ± 2.20 'dir. Öğrencilerin %53.3'ü hemşireliği kendi isteği ile tercih etmiş, %76.3'ü hemşirelik öğrencisi olmaktan mutlu olduğu ifade etmiştir. Öğrencilerin Kısa Semptom Envanteri puan ortalaması 98.15 ± 32.56 ; Psikolojik Yardım Aramada Yakın Çevre Damgalaması Ölçeği puan ortalaması ise 37.35 ± 16.17 olarak bulunmuştur. Psikolojik sorunlara ilişkin ruhsal belirti puan ortalamaları ile psikolojik yardım aramada yakın çevresi tarafından damgalama algısı puan ortalamaları arasında pozitif yönde, orta düzeyde anlamlı ilişki saptanmıştır ($p=0.001$).

SONUÇ: Hemşirelik bölümünde okuyan öğrencilerin ruhsal belirtilerinin orta düzeyde ve psikolojik yardım aramada yakın çevreleri tarafından damgalanma algılarının düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Ruhsal belirtiler arttıkça yakın çevre tarafından damgalanma algısı da artmaktadır. Hemşirelik öğrencilerini psikolojik olarak olumsuz etkileyebilecek eğitim süreçlerinden kaynaklanan faktörlerin değerlendirilmesi, ruhsal belirtileri olan öğrencilerin uygun şekilde takip edilmesi, bir sağlığı geliştirme uygulaması olarak toplum ruh sağlığını güçlendirme çalışmalarının eğitim müfredatına dahil edilmesi önerilmektedir.

ANAHTAR KELİMELEER: Hemşirelik, Psikolojik Sıkıntı, Damgalama, Toplum Ruh Sağlığı.

ABSTRACT

OBJECTIVE: To determine the mental symptoms of nursing students and their attitudes towards stigmatization by their close circle when seeking psychological help.

MATERIAL AND METHODS: The population of the research, which was planned as descriptive and cross-sectional, consisted of students continuing their education in the nursing department of a university. 169 students who agreed to participate in the study were included in the sample. Data were collected through the sociodemographic form prepared by the researchers, the Brief Symptom Inventory, and the Close Environment Stigma Scale in Seeking Psychological Help. Ethics committee and institutional permissions were obtained to conduct the research. The data was evaluated by number, percentage, t test and correlation analysis using IBM SPSS 25.0 package program.

RESULTS: 85.8% of the students were female, 47.9% were first grade, 30.8% live in a state dormitory, and the average age is 20.34 ± 2.22 . The anxiety level in the clinic was (min: 0- max: 10) 4.46 ± 2.20 . 53.3% of the students chose nursing voluntarily and 76.3% stated that they were happy to be a nursing student. The students' average Brief Symptom Inventory was 98.15 ± 32.56 ; the mean score of the Close Environment Stigma Scale in Seeking Psychological Help was 37.35 ± 16.17 . A positive, moderately significant relationship was found between the average score of mental symptoms related to psychological problems and the mean score of perception of stigmatization by close circle when seeking psychological help ($p=0.001$).

CONCLUSIONS: It is observed that the mental symptoms of nursing student are at moderate level and that their perception of being stigmatized by their close circle when seeking psychological help is low. As mental symptoms increase, so does the perception of being stigmatized by the close circle. It is recommended to evaluate the factors arising from the educational process that may negatively affect nursing students psychologically, to follow up students with mental symptoms appropriately, and to include community mental health strengthening activities in the education curriculum as a health promotion practice.

KEYWORDS: Nursing, Psychological Distress, Stigmatization, Community Mental Health.

Geliş Tarihi / Received: 24.10.2022

Kabul Tarihi / Accepted: 01.05.2023

Yazışma Adresi / Correspondence: Dr. Öğr. Üyesi Dilay AÇIL

Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü, Halk Sağlığı Hemşireliği Ana Bilim Dalı

E-mail: dilayacil@gmail.com

Orcid No: 0000-0001-6654-4666

Etik Kurul / Ethical Committee: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Etik Kurulu (20.12.2019/56262).

GİRİŞ

Hemşirelik araştırma, uygulama, kuram ve felsefe üzerine kurulmuş bir sağlık disiplini (1). Akademik bir disiplin olarak hemşireliğin kendine özgü bilimsel bilgiyi geliştirebilmesi; hemşirelik eğitimi sürecinin ise mesleki değerleri içselleştirmeye yönelik olması gerekmektedir. Bu durum hem lisans eğitiminin kapsamı hem de hemşirelik eğitimi almaya gelen öğrencilerin hazır oluşluğu ile yakından ilişkilidir. Eğitim sistemimizde sınav hazırlığı süreci göz önünde bulundurulduğunda üniversiteye yerleşmek bireylerin istedikleri alan/meslek olmasa da bir başarı olarak algılanmaktadır (2). Oysaki meslek seçimi insan yaşamının en önemli tercihleri arasında yer almakta ve bireyin tüm yaşamını etkilemektedir. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) (2010)'un meslek hastalıkları listesi kapsamında posttravmatik stres bozukluğu ve iş aktivitelerine bağlı ruhsal ve davranışsal hastalıkların yer aldığı gözardı edilmemelidir (3). Bireylerin tercihlerini bilinçli olarak yapmaları, mesleki uyum ve hazır oluşluk düzeylerini etkileyebilmektedir. Lisans düzeyindeki hemşirelik öğrencilerinin mesleki güdülenme düzeyinin meslek algısını etkilediği ortaya konmuş ve öğrencilerin içsel ve dışsal güdülenmelerinin desteklenmesi gerektiği vurgulanmıştır (4). Başka bir çalışmada ise hemşirelik ile ilgili algıların birçok faktörden etkilenmekle birlikte olumlu olduğu saptanmıştır (5). Hemşirelik mesleğini tercih edenlerin içsel güdülenme düzeyinin yüksek olduğu belirlenmiştir (6). Ancak hemşirelik eğitimi süresince öğrencilerin çeşitli aşamalarda, özellikle de klinik uygulamalarda anksiyete ve stres yaratan çok sayıda durumla baş etmek zorunda kaldıkları ortaya konmuştur (7, 8).

Anksiyete, uyum sağlamayı güdüleyici ve psikolojik iyi oluş halini geliştirici işlevi yanında, engelleyici de olabilmekte, eşlik eden fiziksel belirtiler ile birlikte patolojik olarak değerlendirilebilmektedir (9). Hemşirelik öğrencilerinin duruma özgü kaygıları ilk klinik deneyim ile artarken, sürekli kaygı ve stres düzeyleri klinik deneyimleri arttıkça azalmakta, motivasyonu düşük öğrencilerin ise (hemşirelik bölümünü istemeden seçen vd.), ilk klinik uygulamada stres ve anksiyete düzeylerinin arttığı belirtilmiştir (8). Yapılan başka bir araştırmanın sonucuna göre lisans eğitiminin ilk üç yılında anksiyete ve psikolojik belirtiler giderek artmakta,

son sınıfta ise azalmaktadır. Bu durum, mesleki kimlik kazanma sürecinin son aşamasına gelen öğrencinin geleceğe ilişkin planlar yapmasının ve kendini değerlendirmesinin ruh sağlığına da olumlu katkı sağlaması ile açıklanabilir (2).

Dünya Sağlık Örgütü 2019 yılı raporuna göre, ruhsal sorunların yarısı 14 yaşında başlamakla birlikte çoğu teşhis ve tedavi edilememektedir. Ergen ruh sağlığını geliştirmeye yönelik çalışmaların yapılmaması erişkinlik döneminde hem fiziksel hem de zihinsel sağlığı tehdit etmekte ve her yaşta yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir (10, 11). Hemşirelik öğrencilerinin algıladıkları sosyal desteğin psikolojik iyilik durumlarına olumlu etkisi olduğu belirlenmiştir (12). Başka bir çalışmada daha çok psikolojik belirti gösterenlerin zorbalığa daha fazla uğradığı ve psikolojik sorunların zorba ve mağdur açısından incelenmesi gerektiği önerilmiştir (13).

Türkiye'de psikiyatrik hastalık ve hastalara yönelik algıları ve damgalama sürecini belirlemek için yapılan çalışmaların incelendiği sistematik derlemede özellikle şizofreni ve bipolar gibi hastalıklar olmak üzere ruhsal hasta/hastalıklara karşı olumsuz algı, tutum ve damgalama ile ilgili sonuçların olumsuz olduğu saptanmıştır (14). Sağlık alanında öğrenim gören özellikle ailesinde ruhsal hastalık olmayan öğrencilerin psikiyatrik hastaları tehlikeli olarak gördükleri, bu bireylerle kişilerarası iletişimde engellenme ve çaresizlik yaşadıkları, psikiyatrik hastalara yönelik olumsuz inançlarının olduğu belirlenmiştir (15). Hemşirelik öğrencileri ise ruhsal hastalıklara yönelik olumsuz inançlara sahip oldukları ve daha önce psikiyatrik destek almayan öğrencilerin alanlara göre ruhsal hastalığa ilişkin daha fazla olumsuz inanca sahip oldukları belirlenmiştir (16, 17). Başka bir çalışmada ise hemşirelik öğrencilerinin, ruhsal hastalığa ilişkin algılarının olumlu olduğu ancak psikiyatri hemşiresi olmak isteyen öğrencilerin bile bu bireylere yönelik çaresizlik hissettikleri ve kişilerarası ilişkilerde sorun yaşayabileceklerini ifade ettikleri belirtilmiştir (18). Hemşirelik öğrencilerinin kendini damgalama ve sosyal damgalama davranışlarının, profesyonel psikolojik yardım arama tutumunu olumsuz yönde etkilediği belirlenmiştir (19). Her hemşirenin mesleki profesyonellik kriterlerini içselleştirmesi mesleğin gelişimi için çok kıymetlidir (20). Psikolojik dayanıklılığı üst düzeyde olan hemşirelerin mesleğe, geleceğe ve

yaşama yönelik olumlu algıları, hemşirelerin bireylere, ailelere, topluma yönelik bakım hizmetlerini olumlu etkilemektedir (21). Ayrıca hemşirelerin iletişim becerileri ile empati becerileri arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmuştur (22). Hemşirelik mesleğini kendisi ve değerleri ile ilgili farkındalığı olan bireylerin yürütmesi önemli olup, hemşirelik eğitimi sürecinde öğrenciler kendi psikolojik durumlarını değerlendirebilmelidir. Sosyal çevreleri tarafından damgalanma endişesi, öğrencilerin psikolojik desteğe başvurma davranışlarını olumsuz etkileyebilir. Halk sağlığı hemşireliği bakış açısıyla, bu durum ruh sağlığı sorunlarının erken fark edilmesini geciktirebilir ve öğrencilerin yaşam kalitelerini olumsuz etkileyebilir. Bu çerçevede çalışmanın amacı, hemşirelik öğrencilerinin ruhsal belirtileri ile psikolojik yardım aramada yakın çevreleri tarafından damgalanmaya ilişkin tutumlarının belirlenmesidir.

GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma tanımlayıcı ve kesitsel tipte tasarlanmış olup, araştırmanın evrenini bir üniversitenin hemşirelik bölümünde eğitimine devam eden öğrenciler oluşturmuştur (N=854). Tabakalı örnekleme yöntemi ile her sınıftan basit rastgele örnekleme yöntemi ile (n=100) öğrenci alınması planlanmış olup; çalışmaya katılmaya gönüllü olan 169 öğrenci örnekleme dahil edilmiştir.

Araştırmaya dahil olma kriterleri: Araştırmaya katılmaya gönüllü olmak, çalışmanın yürütüldüğü Hemşirelik Bölümü öğrencisi olmak, 18 yaş üstü olmak.

Araştırmadan dışlanma kriterleri: Araştırmaya katılmaya gönüllü olmamak, herhangi bir iletişim engeli bulunmamak, 18 yaş altı olmak. Veri toplama formları olarak araştırmacılar tarafından hazırlanan sosyodemografik form, Kısa Semptom Envanteri ve Psikolojik Yardım Aramada Yakın Çevre Damgalaması Ölçeği kullanılmıştır. Veriler Aralık 2019 - Aralık 2020 tarihleri arasında yüz yüze görüşme aracılığıyla toplanmıştır. Uygulama süresi ortalama 15 dakika sürmüştür.

Sosyodemografik Form: Araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan sosyodemografik form, bireylerin kişisel özelliklerini ve mesleki uygulamalara ilişkin tepkilerini etkileyen faktörleri belirlemeye yönelik hazırlanmış sorulardan oluşmaktadır (8, 21).

Kısa Semptom Envanteri (KSE): Derogatis (23) tarafından geliştirilen Kısa Semptom Envanteri'nin Türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması Şahin ve ark. (24) tarafından yapılmıştır. Envanterin toplam puanı üzerinden bulunan iç tutarlılık katsayısı ise 0.94'tür (24). Ölçek anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon ve hostile (öfke, düşmanlık) olmak üzere beş alt boyut ve 53 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınan yüksek puan psikolojik belirtilerin varlığına işaret etmektedir. Bu çalışmada elde edilen Cronbach alpha değeri 0.968 olarak hesaplanmıştır.

Psikolojik Yardım Aramada Yakın Çevre Damgalaması Ölçeği: Vogel ve ark. (25) tarafından 2009 yılında geliştirilen Psikolojik Yardım Aramada Yakın Çevre Damgalaması Ölçeği Türk kültürüne Sezer ve Kezer (26) tarafından uyarlanmıştır. Yakın çevre damgalamasına ilişkin ölçek toplam 21 madde ve tek boyuttan oluşmaktadır. Ters kodlanan madde bulunmamaktadır. Tüm ifadeler damgalamanın olduğu yönünde oluşturulmuştur. Ölçekten alınan yüksek puan bireyin çevresi tarafından damgalandığı algısına sahip olduğunu göstermektedir. Puanın yüksek olması bu damgalanma algısının yüksek, düşük olması algının düşük olduğunu göstermektedir. Ölçeğe ilişkin Cronbach alfa katsayısı 0.93'tür (26). Bu çalışmada elde edilen Cronbach alpha değeri 0.963 olarak hesaplanmıştır.

Araştırmanın Sınırlılığı: Konunun hassas olması sebebiyle gönüllü öğrencilerin sayısı sınırlı düzeyde kalmıştır. Bu durumda araştırmacılar her sınıf bazında değerlendirme yapmak yerine ilk iki yıl ve son iki yıllık karşılaştırma yapmayı tercih etmemişlerdir.

Etik Kurul

Bu çalışmanın her aşamasında Helsinki Deklarasyonu Prensiplerine uyulmuştur. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Tıp Fakültesi Sağlık Bilimleri Etik Kurulu'nun 20/12/2019 Tarih ve 56262 Sayılı kararıyla etik kurul izni alınmıştır. Etik kurul iznini takiben kurum izni alınmıştır. Araştırmaya katılım gönüllülük esasına dayalı olup; yalnızca çalışmaya katılmayı kabul edenler ile yürütülmüştür. Katılımcılardan yazılı bilgilendirilmiş gönüllü olur formu alınmıştır.

İstatistiksel Analiz

Araştırma verilerinin analizi IBM SPSS 25.0 programı ile yapılmıştır. Normal dağılım analizi (Kol-

mogorov-Smirnov testi ve diklik- çarpıklık katsayıları doğrultusunda), sayı ve yüzdelik dağılımlar, t testi, varyans, Pearson korelasyon ve regresyon analizi ile veriler değerlendirilmiştir. $p < 0.05$ değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

BULGULAR

Katılımcıların yaş ortalamasının $20,34 \pm 2,22$, %85,8'inin kadın, %67,2'sinin hemşirelik eğitiminin ilk iki yılında, %30,8'inin şuan devlet yurdunda ve %56,7'sinin uzun süre il merkezinde yaşadığı belirlenmiştir. Ayrıca %67,2'sinin geliri giderine eşit, %71,6'sının burs ve %59,8'i kredi almadığı, %77,6'sının sosyal güvencesinin olduğu, %89,9'unun çalışmadığı ve çalışanların %70,5'inin yarı zamanlı işe devam ettiği saptanmıştır (Tablo 1).

Tablo 1: Araştırmaya katılan öğrencilerin bazı tanımlayıcı özellikleri

Tanımlayıcı Özellik	Ort±SS	Min- Max	n	%
Yaş	20,34±2,22	18-34		
Cinsiyet	Kadın	145	85,8	
	Erkek	24	14,2	
Eğitim dönemi	1.ve 2.yıl	106	67,2	
	3.ve 4.yıl	63	37,3	
Şuan yaşanılan yer	Devlet yurdu	52	30,8	
	Özel yurt	49	29,0	
	Aile ile	40	23,7	
	Öğrenci evi	28	16,5	
Uzun süre yaşanılan yer	İl	95	56,2	
	İlçe	52	30,8	
Gelir durumu	Köy	22	13,0	
	Gelir giderine eşit	108	63,9	
	Gelir giderden az	37	21,9	
	Gelir giderden fazla	24	14,2	
Burs alma	Alıyor	48	28,4	
	Almıyor	121	71,6	
Kredi alma	Alıyor	68	40,2	
	Almıyor	101	59,8	
Sosyal güvence	SGK	131	77,6	
	Yok	19	11,2	
	Diğer (Yeşil kart, özel sigorta)	19	11,2	
Çalışma durumu	Evet	17	10,1	
	Hayır	152	89,9	
Çalışma zamanı	Yarı zamanlı	12	7,05	
	Tam zamanlı	5	2,95	
Toplam		169	100,0	

Katılımcıların %53,3'ü hemşireliği kendi isteği ile seçtiğini, %73,4'ü hemşireliği ilk sırada tercih ettiğini, %76,3'ü hemşirelik öğrencisi olmaktan mutlu olduğunu, %84'ü hemşirelik mesleğini sevdiğini, %53,3'ü uygulamada yeterli olmadığını, %64,5'i klinikte bulunmanın anksiyetelerini azalttığını ifade etmiştir. Bununla birlikte öğrencilerin %75,1'inin yanlış uygulama yapmaktan çekindiği, %89,9'unun hastadan, %94,7'sinin sınıftan, %75,6'sının öğretim elemanından çekinmediği, %88,2'sinin daha çok pratik yapmak istediği, %87'sinin uygulama sırasında öğretim elemanının yanında olmasını istemediği, %84'ünün hemşire ile birlikte uygulama yapmak istemediği, %88,2'sinin yalnız uygulama yapmak istemediği saptanmış olup öğrencilerin klinik uygulamada algıladıkları

anksiyete düzeyi ortalamasının $4,46 \pm 2,20$ (0-10) olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 2: Araştırmaya katılan öğrencilerin hemşirelik mesleği ile ilişkili bazı özellikleri

Hemşirelik ile ilgili özellikler	Kendi isteği ile	n	%
Hemşireliği seçme	İş bulma olanağı nedeni ile	90	53,3
	Aile isteği ile	52	30,8
	Hayır	27	15,9
Hemşireliği ilk sırada tercih etme	Evet	124	73,4
	Hayır	45	26,6
Hemşirelik öğrencisi olmaktan mutlu olma	Evet	129	76,3
	Hayır	40	23,7
Hemşirelik mesleğini sevme	Evet	142	84,0
	Hayır	27	16,0
Uygulamada yeterli hissetme	Evet	79	46,7
	Hayır	90	53,3
Klinikte bulunmanın anksiyeteyi etkileme durumu	Azalttı	109	64,5
	Arttırdı	36	21,3
	Etkilemedi	24	14,2
Klinik anksiyete nedenleri	Yanlış uygulama yapma	127	75,1
	Hayır	42	25,9
Hastadan çekinme	Evet	17	10,1
	Hayır	152	89,9
Sınıftan çekinme	Evet	9	5,3
	Hayır	160	94,7
Öğretim elemanından çekinme	Evet	43	25,4
	Hayır	126	75,6
Hemşireden çekinme	Evet	40	23,7
	Hayır	129	76,3
Anksiyete düzeyini azaltıcı faktörler	Daha çok pratik yapma	149	88,2
	Hayır	20	11,8
Uygulama yaparken öğretim elemanının yanında olması	Evet	22	13,0
	Hayır	147	87,0
Uygulama yaparken hemşirenin yanında olması	Evet	27	16,0
	Hayır	142	84,0
Uygulamayı yalnız yapma	Evet	20	11,8
	Hayır	149	88,2
Toplam		169	100,0
Klinik anksiyete düzeyi		Ort±SS	Min- Max
		4,46±2,20	0-10

Katılımcıların psikolojik sorunlara ilişkin ruhsal belirtileri ve anksiyete, depresyon, olumsuz benlik, somatizasyon, hostilite alt boyutlarından alınan puan ortalamaları ile, psikolojik yardım aramada yakın çevresi tarafından damgalama algısı puan ortalamalarının orta düzeyde olduğu belirlenmiştir (Tablo 3).

Tablo 3: Öğrencilerin psikolojik sorunlara ilişkin ruhsal belirtileri ve psikolojik yardım aramada yakın çevreleri tarafından damgalanma algıları

	Ort±SS	Min- Max
Kısa Semptom Envanteri toplam puanı	98,15±32,65	53-205
Aksiyete	23,07±8,28	13-48
Depresyon	24,20±8,88	12-53
Olumsuz benlik	21,67±8,25	12-50
Somatizasyon	15,24±5,53	9-34
Hostilite (Düşmanlık, öfke)	13,95±4,75	7-29
Damgalama Algısı Ölçeği toplam puanı	37,35±16,26	21-87

Çalışmaya katılan öğrencilerin bazı özellikleri ile ilgili yapılan karşılaştırmalara bakıldığında ise; Kısa Semptom Envanteri'nin tüm alt boyutlarında ve toplamda alınan ortalama puanlarının erkek öğrencilerde daha fazla olduğu bununla birlikte hostilite (düşmanlık öfke) alt boyutu ile ilişkili olarak erkek ve kadın öğrenciler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark olduğu tespit edilmiştir ($p=0.015$). Erkek öğrencilerin kadın öğrencilere göre psikolojik yardım aramada çevreleri tarafından daha fazla damgalanmış hissettikleri ve aradaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($p=0.005$).

Çalışmayan öğrencilerin anksiyete ($p=0.02$) ve olumsuz benlik ($p=0.05$), hemşirelik öğrencisi olmaktan mutlu olmayan öğrencilerin ise anksiyete ($p=0.035$), depresyon ($p=0.011$), hostilite ($p=0.004$) alt boyutları ve KSE toplam puanlarının ($p=0.01$) yüksek ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur. Mesleği sevmeyenlerin her iki ölçek toplam puan ve KSE alt boyut puanlarının yüksek olduğu; depresyon ($p=0.034$) ve hostilite ($p=0.007$) alt boyut puanlarının ise mesleği sevenler ile karşılaştırıldığında aralarında anlamlı olarak farklı olduğu bulunmuştur. Birinci ve ikinci sınıflarda her iki ölçek toplam puan ve KSE alt boyut puanlarının yüksek olduğu; depresyon ($p=0.024$) ve olumsuz benlik ($p=0.034$) alt boyut puanlarının ise 3. ve 4. Sınıf öğrencileri ile karşılaştırıldığında ise istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Yapılan korelasyon analizi sonuçlarına göre psikolojik sorunlara ilişkin ruhsal belirti puan ort. ile psikolojik yardım aramada yakın çevresi tarafından damgalanma algısı puan ortalaması arasında pozitif yönde, orta düzeyde anlamlı ilişki saptanmıştır ($p=0.001$, Pearson: 0.498). Regresyon analizine göre ise KSE toplam puanının damgalama ölçeği toplam puanını %24 oranında açıkladığı ve aradaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($p=0.00$), (Durbin Watson: 1,988 $R^2=0.248$ Beta=0.498) (**Tablo 4**).

Tablo 4: Öğrencilerin ruhsal belirtileri ve psikolojik yardım aramada yakın çevreleri tarafından damgalanma algıları arasındaki ilişki

	B	t	p	Beta	F	Model (p)	R ²	Durbin Watson
Klinik Symptom Envanteri	1.001	7.371	.000	.498	54.324	.000	.248	1.988

TARTIŞMA

Hemşirelik öğrencilerinin ruhsal belirtileri ile psikolojik yardım aramada yakın çevreleri tarafından damgalanmaya ilişkin tutumlarının incelendiği bu çalışmada elde edilen bulgular literatür doğrultusunda tartışılmıştır.

Toplum ruh sağlığını korumak ve geliştirmek adına gençlerin iyilik halini destekleyen sosyal ve duygusal etkenler belirlenmelidir. Ruh sağlığını koruma ve geliştirme müdahaleleri, bireylerin duygularını düzenleme kapasite-

lerini güçlendirmeyi, risk alma davranışlarını azaltmayı ve destekleyici sosyal ortamları teşvik etmeyi amaçlamaktadır (11). Üniversite yaşamı gençlerin bireysel baş etmelerini etkilemekte; bu bağlamda mesleki uyum süreci önem kazanmaktadır. Mesleki uyum sürecinin hemşirelik öğrencilerinin ruhsal belirtilerine ve ruhsal sorunları olan bireylere yönelik yaklaşımlarını ne düzeyde etkilediğini belirlemenin; hemşire adaylarına yönelik yapılacak bilimsel ve sosyal etkinliklerin planlanması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada katılımcıların cinsiyetlerinin psikolojik yardım aramada yakın çevresi tarafından damgalanma algısını etkilediği belirlenmiştir. Kadın öğrencilerin psikolojik yardım aramaya yönelik tutumlarının erkek öğrencilerin tutumlarından daha olumlu olduğu; erkeklerin çoğunun psikolojik yardıma ihtiyacı olduğunu dile getirmedikleri ifade edilmiştir (27). Literatürde benzer şekilde erkek üniversite öğrencilerinin içselleştirdikleri geleneksel kurallar nedeniyle depresif semptomlarının arttığı; kadınsı davranıştan kaçınma, duygusal ve fiziksel olarak sert görünme endişesi arttıkça psikolojik yardım arama tutumlarının azaldığı belirtilmiştir (27-29).

Çalışmanın bulgularına göre öğrencilerin çalışma durumunun psikolojik sağlığı etkilediği belirlenmiştir. Yapılan bir çalışmada ekonomik olarak iyi durumda olan öğrencilerin psikolojik dayanıklılıklarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (30). Haftada 1-5 gün çalışan öğrencilerin 6 ve üzerinde çalışanlara göre benlik saygısı düzeylerinin daha fazla olduğu belirlenmiştir. Buna göre haftalık çalışma süresi arttıkça benlik saygısının azaldığı görülmektedir. Benlik saygısının artışı stresle baş etme ve kendine güvenli yaklaşım ile ilişkilendirilmekte, çalışan öğrencilerin iletişim becerilerinin geliştiği de ifade edilmektedir (31). Başka bir çalışmada ise çalışan üniversite öğrencilerinde benlik saygısı ile psikolojik dayanıklılık ile ilişkili durumlardan olumlu kendilik algısının ve sosyal yeterliliğin çalışmayan öğrencilere göre daha yüksek olduğu ortaya konmuş; benlik saygısı arttıkça psikolojik dayanıklılığın da arttığı gözlemlenmiştir (32). Bu çalışmada da literatürle uyumlu olarak çalışan hemşirelik öğrencilerinin anksiyete düzeylerinin daha düşük ve olumlu benlik

algılarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Son yıllarda elde edilen sonuçlara göre hemşirelik bölümüne gelen öğrencilerin meslekle ilgili bilgi sahibi olduğu ve isteyerek geldikleri bu durumun da mesleki başarıyı etkilediği belirtilmektedir (33, 34). Hemşirelik öğrencileri klinik ve teorik eğitimleri sırasında, çoğu üniversite öğrencisinden daha fazla strese maruz kalmaktadırlar. Hemşirelik öğrencilerinin bir kısmının depresyon yönünden riskli olduğu, depresyon ile stresle başa çıkma tarzları arasında ilişki olduğu belirlenmiştir (33, 35). Hemşirelik öğrencileriyle yapılan başka bir çalışmada bölümünü değiştirmek isteyen öğrencilerin depresyon ölçeği puan ortalamalarının daha fazla olduğu ifade edilmiştir (36). Başka bir çalışmada hemşirelik öğrencisi olup okuduğu bölümden memnun olanların psikolojik iyi oluş düzeylerinin daha yüksek olduğu belirtilmiştir (37). Bu çalışma sonuçlarına göre mesleği sevmeyenlerin bireysel baş etme süreçlerinde sorunlar yaşadıkları ifade edilebilir. Literatürle uyumlu olarak çalışmanın sonuçlarına göre mesleği sevmenin ruhsal sağlık açısından önemli olduğu belirlenmiştir.

Hemşirelik öğrencisi olma ve psikolojik belirtilerin varlığı ile ilişkili yapılan çalışmaların sonuçları incelendiğinde, hemşirelik birinci sınıf ve dördüncü sınıf öğrencileri arasında psikolojik dayanıklılık yönünden fark bulunmaması psikolojik dayanıklılığı etkileyebileceği düşünüldüğünden sunulan hemşirelik eğitim sisteminin sorgulanması ihtiyacını ortaya koymuştur (30). Öte yandan hemşirelik son sınıf öğrencilerinde depresyon düzeyinin yüksek olduğu belirtilmiştir (35, 38). Yapılan başka bir çalışmada hemşirelik öğrencilerinin yarısından fazlasının farklı düzeylerde depresyon belirtilerinin olduğu saptanmıştır (36). Hemşirelik öğrencilerinin %16.9'unun şiddetli depresif belirti gösterdiği ve sınıflara göre (3.sınıflarda en fazla) istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir (39). Bununla birlikte literatürde sınıf düzeyi ve depresyon puanları arasında ilişki bulunmayan çalışmalar da mevcuttur (40). Uluslararası literatür incelendiğinde öğrenci hemşirelerin %7-7.7'sinin şiddetli depresyon belirtisi gösterdiği, son sınıf öğrencilerinin depresyon düzeylerinin daha fazla olduğu ve akademik süreçlerin depresyon düzeyine etki ettiği saptanmıştır (38, 41). Bu durum öğrencilerin dersleri zor bul-

maları, klinik uygulamaya uyum, ödev/proje ve diğer beklentilerin yerine getirilememesi ya da meslek hayatına atılmaya daha yakın olma ile açıklanabilir (38). Literatürdeki sonuçlar ile çalışmanın bulguları karşılaştırıldığında sınıf düzeyinde farklılıklar olmasının incelenen grupların sosyodemografik ve kültürel yapılarıyla ilişkili olabileceği ve eğitimin ilk yıllarında olan öğrencilerin hemşirelik eğitimine uyum sürecinde olmaları ile açıklanabileceği düşünülmektedir.

Elde edilen bulguların literatürle paralel olduğu görülmekle birlikte farklı ülkelerden hemşirelik öğrencilerinin stres, dayanıklılık ve psikolojik iyi oluşlarını değerlendirmek amacıyla yapılan sistematik derlemede cinsiyet, duygusal tükenmişlik ve akademik başarıya odaklanılmış olup; dayanıklılık ve psikolojik iyi oluş arasında pozitif yönlü anlamlı ilişki olduğu belirtilmiştir. Çinli öğrencilerin batıdaki öğrencilere göre stres düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmış ancak daha fazla karşılaştırmalı çalışmaya gereksinim olduğu vurgulanmıştır. Lisans eğitimine devam eden hemşirelik öğrencilerinin esenlik ve dayanıklılıklarını arttırmak için sosyal destek sistemlerini geliştirme ve eğitim süreçlerinde iyileştirmeler yapılması önerilmektedir (42). Başka bir çalışmanın sonuçlarına göre; hemşirelik öğrencilerinde depresyon, kaygı, bilişsel ve psikolojik iyi oluş arasında bir ilişki olduğu; öğrencilerin akademik ve klinik stresörlerini azaltmaya yönelik girişimler yapılması gerekliliği belirtilmiştir (43). Ayrıca hemşirelik öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları üzerinde sosyal desteğin önemli bir etken olduğunu gösterilmiştir (30). Sosyal destek ve sorunlara aktif çözüm üretebilme, hemşirelik öğrencilerinin stresle baş edebilme becerilerini ve iyi oluş hallerini etkilemektedir (44).

Hemşirelik öğrencilerinin % 67.8 'inin gereksinim duymaları halinde profesyonel psikolojik yardım alabileceklerini ifade ettikleri belirtilmiştir (19). Dayanıklılığı arttırmaya yönelik eğitim müdahalelerinin hem öğrencileri hem eğitim profesyonellerini etkilediği görülmüştür. Hemşirelik öğrencilerinin mesleki yaşamda sundukları sağlık hizmetinin kalitesini arttırmak için hemşirelik profesyonellerinin ihtiyaç duyduğu içsel dayanıklılığı geliştirme uygulamalarının bu grubun sağlığını geliştirmek adına yapılmasının toplumsal yararlılığı önemle vur-

gulanmaktadır (45). Evrensel boyutta bireysel ve toplumsal sorunlarla mücadele sürecine katkı sağlamak ve özellikle yeni mezun hemşireler olmak üzere hemşirelik öğrencilerinin baş etme becerilerini geliştirmek için müfredat çalışmaları yapılmasının ve son derece asil bir meslek olan hemşireliğin halen devam eden zorlu çalışma koşullarında olumlu başa çıkma stratejileri geliştirmelerinin gerekliliği vurgulanmıştır (46).

Sonuç olarak hemşirelik bölümünde okuyan öğrencilerin ruhsal belirtilerinin orta düzeyde ve psikolojik yardım aramada yakın çevreleri tarafından damgalanma algılarının düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Ruhsal belirtiler arttıkça yakın çevre tarafından damgalanma algısı da artmaktadır. Hemşirelik öğrencilerinin profesyonel meslek yaşamlarını daha verimli geçirebilmeleri için kendilerini tanımaları ve varsa ruhsal sorunlarının erken aşamada fark edilmesi ve çözüm arayışına girmelerini engelleyebilecek sosyal damgalama süreçlerinin değerlendirilmesi önem kazanmaktadır. Bu parametrelerin bir arada değerlendirildiği bir çalışmaya rastlanmaması literatürdeki sınırlılığı ortaya koymaktadır. Öğrencilerin psikolojik yardım aramadaki engellerini belirlemek eğitim süreçlerinin daha verimli geçmesine katkı sağlayabilecektir. Hemşirelik eğitiminin bu sürece katkısını ortaya koymak için sınıflara göre farklılıkların ortaya konması ve elde edilen sonuçların müfredat çalışmalarına katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Bu bağlamda hemşirelik öğrencilerini psikolojik olarak olumlu etkileyen öğrenme ortamlarının oluşturulması ve ruhsal sorunları olan öğrencilerin uygun şekilde yönlendirilmesi/takip edilmesi önerilmektedir.

TEŞEKKÜR

Yazarlar, çalışmaya katılan tüm öğrencilere teşekkür etmektedir.

KAYNAKLAR

1. Velioğlu P. Hemşirelikte Kavram ve Kuramlar. Akademi Basın ve Yayıncılık, 2.Baskı, İstanbul. 2012;3-15.
2. Koç M, Çolak TS, Düsünceli B. Anksiyete, duygudurum ve psikotik belirtilerin lisans eğitimi sürecindeki gidisi/ The progress of anxiety, mood, and psychotic symptoms during undergraduate education. Anadolu Psikiyatri Dergisi. 2013;14(3):260-6.
3. Sandal A, Yıldız AN. Çalışma Yaşamındaki Eşitsizlikler ve Sağlık. Türkiye Klinikleri Public Health-Special Topic. 2018;4(3):73-80.

4. Cerit B, Coşkun S. Hemşirelik Bölümü Öğrencilerinin Mesleki Güdülenme Düzeyi İle Meslek Algısı Arasındaki İlişki. Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi. 2018;11(4):283-9.

5. Al Jarrah IAT. Associate nursing students' perceptions toward nursing profession in Jordan. European Scientific Journal. 2013;9(6):147-66.

6. Civci H, Şener E. Hemşire adaylarının mesleki güdülenme düzeyleri ve etkileyen faktörlerin belirlenmesi, Deuhyo Ed. 2012;5(4):142-9.

7. Ağaçdiken S, Mumcu-Boğa N, Özdelikara A. Hemşirelik öğrencilerinin hemşirelik eğitimine yönelik yaşadıkları stres düzeyinin belirlenmesi. Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi. 2016;1(1):1-19.

8. Arabacı LB, Korhan EA, Tokem Y, ve ark. Hemşirelik birinci sınıf öğrencilerinin ilk klinik deneyim öncesi-sırası ve sonrası anksiyete ve stres düzeyleri ve etkileyen faktörler. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi. 2015;2(1):1-16.

9. Karamustafalıoğlu O, Yumrukçal H. Depresyon ve anksiyete bozuklukları. Şişli Etfal Hastanesi Tıp Bülteni. 2011;45(2):65-74.

10. Sağlık İstatistikleri Yıllığı 2018, <https://dosyasb.saglik.gov.tr/Eklenti/31096,turkcesiydijiv1pdf.pdf?0>. Erişim Tarihi: 19.11.2019.

11. Adolescent Mental Health, <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-mental-health> ET. 19.11.2019.

12. Aydın D, Akay B, Baydemir S. Hemşirelik öğrencilerinde tükenmişlik ve etkileyen faktörler. Düzce Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi. 2017;7(1):19-23.

13. Özkal UÜ. Üniversite öğrencileri arasında zorbalık ve zorbalığın psikolojik sorunlarla ilişkisi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, 2011.

14. Çam O, Bilge A. Türkiye'de ruhsal hastalığa/hastaya yönelik inanç, tutum ve damgalama süreci: sistematik derleme. Psikiyatri Hemşireliği Dergisi. 2013;4(2):91-101.

15. Şahin Tarım H, Yılmaz, M. Sağlık alanında öğrenim gören üniversite öğrencilerinin ruhsal bozukluklara yönelik inançlarının sosyo-demografik değişkenler açısından incelenmesi. Mersin Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi. 2018;11(2):134-46.

16. İnci F, Öz F. Ölüm eğitiminin hemşirelerin ölüm kaygısı, ölüme ilişkin depresyon ve ölümcül hastaya tutumlarına etkisi. Anadolu Psikiyatri Dergisi. 2009;10(4):253-60.

17. Öztürk H, Candaş B, Babacan E. Devlet hastaneleri, toplum ve aile sağlığı merkezlerinde çalışan hemşirelerin yaşadıkları sorunların belirlenmesi. Sağlık ve Hemşirelik Yönetimi Dergisi. 2015;1(2):25-36.

18. Demiray T, Dal Ü, Güleryüz İO. ve ark. Hemşirelik Öğrencilerinin Ruhsal Hastalıklara Yönelik İnançları. Hemşirelik Bilimi Dergisi. 2018;1(2):14-8.

- 19.** Daştan NB, Kaya F, Şık T. Hemşirelik Öğrencilerinin Psikolojik Yardım Almaya Yönelik Tutumları: Kendini Damgalama ve Sosyal Damgalanmanın Rolü. *Hemşirelik Bilimi Dergisi*. 2019;2(2):24-30.
- 20.** Özlük B, Sur, H. Evaluation of nursing profession within the scope of professionalization in health services in turkey and the process of harmonization to the European Union: A qualitative study. *Journal of Health and Nursing Management*. 2017;3(4):98-106.
- 21.** Çam O, Büyükbayram A. Nurses' Resilience and Effective Factors. *Journal of Psychiatric Nursing/Psikiyatri Hemşireleri Derneği*. 2017;8(2):118-26.
- 22.** Şahin ZA, Özdemir FK. Hemşirelerin iletişim ve empati beceri düzeylerinin belirlenmesi. *Jaren*. 2015;1(1):1-7.
- 23.** Derogatis LR. The Brief Symptom Inventory-BSI administration, scoring and procedures manual-II. USA, Clinical Psychometric Research Inc. Minneapolis, MN: National Computer Systems. 1992;1-10.
- 24.** Şahin NH, Batıgün AD, Uğurtaş S. Kısa Semptom Envanteri (KSE): Ergenler için kullanımının geçerlik, güvenilirlik ve faktör yapısı. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 2002;13(2):125-35.
- 25.** Vogel DL, Wade NG, Ascherman PL. Measuring perceptions of stigmatization by others for seeking psychological help: Reliability and validity of a new stigma scale with college students. *Journal of counseling psychology*. 2009; 56(2):301-8.
- 26.** Sezer S, Kezer F. Psikolojik Yardım Aramada Yakın Çevre Damgalaması Ölçeği'nin Bir Türk Örneğinde Geçerlik ve Güvenirliği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*. 2013;46(1):181-202.
- 27.** Tarsuslu B, Durat, G. Erkeklerde depresyon, intihar, yardım arama ve iyi oluş. *Journal of Human Rhythm*. 2018;4(2):80-7.
- 28.** Topkaya N. Psikolojik yardım almaya ilişkin tutumu yordamada cinsiyet, psikolojik yardım alma nedeniyle kendini damgalama ve sosyal damgalanma. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*. 2014;14(2):471-88.
- 29.** Seamark D, Gabriel L. Barriers to support: a qualitative exploration into the help-seeking and avoidance factors of young adults. *British Journal of Guidance & Counselling*. 2018;46(1):120-131.
- 30.** Güngörmüş K, Okanlı A, Kocabeyoğlu T. Hemşirelik öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları ve etkileyen faktörler. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*. 2015;6(1):9-14.
- 31.** Razi GS, Kuzu A, Yıldız AN. ve ark. Çalışan gençlerde benlik saygısı, iletişim becerileri ve stresle baş etme. *TAF Preventive Medicine Bulletin*. 2009;8(1):17-26.
- 32.** Söğütlü L, İmamoğlu AH, Çelik AR. ve ark. Çalışan üniversite öğrencilerinin benlik saygısı ve psikolojik dayanıklılık düzeylerinin incelenmesi. *Uluslararası Hukuk ve Sosyal Bilim Araştırmaları Dergisi*. 2021;3(1):36-46.
- 33.** Bulduk S, Ardiç E. Hemşirelik öğrencilerinde özduyarlılığın incelenmesi, *Hemşirelik Akademik Araştırma Dergisi*. 2015;1(2):60-5.
- 34.** Özveren H, Gülnar E, Özden D. Hemşirelik öğrencilerinin meslek seçimini etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Turkish Journal of Clinics and Laboratory*. 2017;8(2):57-64.
- 35.** Temel E, Bahar A, Çuhadar D. Determination of coping attitude with stress and depression level of nursing students. *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*. 2007;2(5):107-18.
- 36.** Önver BA, Dinçer NÜ. Klinik uygulama deneyimi yaşayan öğrenci hemşirelerin depresyon düzeyleri ve bakım davranışları arasındaki ilişki. *Samsun Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2022;7(2):363-80.
- 37.** Yıldırım S, Yılmaz E, Yalçın D. ve ark. Hemşirelik öğrencilerinin psikolojik iyi oluşları ve etkileyen faktörlerin incelenmesi. *Journal Of Education And Research in Nursing (Online)*. 2021;18(1):57-64.
- 38.** Kwak SY, Kim YS, Lee KJ, et al. Influence of nursing informatics competencies and problem-solving ability on nursing performance ability among clinical nurses. *The Journal of Korean Academic Society of Nursing Education*. 2017;23(2):146-55.
- 39.** Gümüş F, Zengin, L. Hemşirelik öğrencilerinde anksiyete, depresif belirti sıklığı ve ilişkili faktörler, *Van Tıp Derg*. 2018;25(4):527-34.
- 40.** Ulas B, Tatlibadem B, Nazik F, ve ark. Üniversite öğrencilerinde depresyon sıklığı ve ilişkili etmenler. *Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Dergisi*. 2015;2(3):71-5.
- 41.** Bresolin JZ, Dalmolin GDL, Vasconcellos SJL. et al. Depressive symptoms among healthcare undergraduate students. *Revista Latino-Americana de Enfermagem*. 2020;28:e3239.
- 42.** Li ZS, Hasson F. Resilience, stress, and psychological well-being in nursing students: A systematic review. *Nurse Education Today*. 2020;90:104440.
- 43.** Yüksel A, Bahadır-Yılmaz E. Relationship between depression, anxiety, cognitive distortions, and psychological well-being among nursing students. *Perspectives in Psychiatric Care*. 2019;55(4):690-6.
- 44.** Kim EA. Convergence study on stress, stress of clinical practice, coping, and psychological well-being in nursing students. *Journal of the Korea Convergence Society*. 2018;9(3):91-9.

45. Ríos-Risquez MI, García-Izquierdo M, Sabuco-Tebar EDLÁ, et al. Connections between academic burnout, resilience, and psychological well-being in nursing students: A longitudinal study. *Journal of Advanced Nursing*, 2018;74(12):2777-84.

46. He FX, Turnbull B, Kirshbaum MN, et al. Assessing stress, protective factors and psychological well-being among undergraduate nursing students. *Nurse Education Today*. 2018;68:4-12.